

DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.57342>

Makale türü: Araştırma makalesi		Article type: Research article
Geliş tarihi	21.01.2022	Submitted date
Kabul tarihi	28.02.2022	Accepted date
Elektronik yayın tarihi	30.04.2022	Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Elban, M. & Aslan, S. (2022). Otoktonluk İnançları Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Journal of History School*, 57, 1210-1224.

OTOKTONLUK İNANÇLARI ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE UYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

Mehmet ELBAN² & Selçuk ASLAN³

Öz

Dünyada çok hızlı artan göç hareketleri ile otoktonluk inançları göç, kimlik, sosyal ve politik psikoloji araştırmalarının odak noktalarından biri haline gelmiştir. Bu araştırma yurtiçi alanyazındaki bu boşluğa bir ölçme aracıyla katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda Martinovic ve Verkuyten (2013) tarafından geliştirilen “Otoktonluk İnançları Ölçeği” (OİÖ) Türkçe’ye uyarlanmıştır. Tek boyuttan oluşan likert tipi ölçek toplam 4 maddeden oluşmaktadır. Uyarlama çalışmasında alanlarında uzman yedi kişinin görüşü alınmıştır. Açıklayıcı faktör analizi çalışması (n=209) toplam varyansın %78’ini açıklayan tek faktörlü yapının oldukça güçlü olduğunu göstermiştir. Doğrulamalı faktör analizi çalışması (n=324) ile ölçeğin orijinalindeki tek faktörlü model doğrulanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı yüksek düzeyde bulgulanmıştır ($\alpha = .91, 94$). Araştırmada elde edilen sonuçlar, Türkçe’ye uyarlanması yapılan “Otoktonluk İnançları Ölçeği” nin bireylerin otoktonluk inançlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca sözü edilen ölçeğin yurtiçi yazındaki boşluğu gidererek Türkiye’de pek çok bilim dalında yapılacak araştırmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Otoktonluk İnançları Ölçeği, Otokton, Yerli, Göçmen, Sığınmacı

1. Makale yazımı yazar etki oranı: 1. yazar: %50, 2. yazar: %50. Bu makalenin etik kurul onayı Fırat Üniversitesi’nde, 23.11.2021 tarih, 23/4 sayı ve toplantı numarası ile alınmıştır.

2. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, melban11@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2764-3968

3. Öğretim Görevlisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sağlık ve Rehberlik Merkezi PDRM/ Psikiyatri Birimi, selcukaslanpdr@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0936-3815

Adaptation of the Autochthony Beliefs Scale to Turkish: A Validity and Reliability Study

Abstract

Increasing global migration movements made autochthony beliefs focal points of migration, identity, social and political psychology research. The current research aimed to contribute to this gap in the national literature with a measurement tool. In this context, the "Autochthony Beliefs Scale" developed by Martinovic and Verkuyten (2013) was adapted into Turkish. The one-dimensional Likert-type scale consists of 4 items in total. In the adaptation study, the researchers took the opinions of seven field experts. The exploratory factor analysis (n = 209) showed that the single factor structure was quite strong, explaining 78% of the total variance. Confirmatory factor analysis (n=324) confirmed the single-factor model as in the original scale. The Cronbach Alpha internal consistency coefficient of the scale was high ($\alpha = .82$). Obtained results revealed that the Turkish version of the "Autochthony Beliefs Scale" is a valid and reliable measurement tool in measuring the autochthony beliefs of individuals.

Keywords: Autochthony Beliefs Scale, Autochthon, Indigenous, Immigrants, Refugees

GİRİŞ

Otokton kavramı, milli devletlerin ortaya çıkış ve dünyadaki insan kitlelerin hareketliliği ile iki defa yükselişe geçmiştir. Ancak sözü edilen süreçlere değinilmeden otokton kavramının tanımlamasını yapmak gerekecektir. Fransızca "autochtone" kelimesi, Türkçede yerli olarak karşılık bulmuştur (Türk Dil Kurumu [TDK], 1988, s.1704). Yerli kelimesi ise Türkçe'de toprak, ikamet edilen mahal, şehir ve ülke anlamlarına gelen "yer" ile bir bütünlük gösterir. "Yerli", Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türkî'sinde "Bir yerin ahalisinden olan, ehl-i belde, sâbit, oynamaz, gayrimenkul" anlamlarında ifade edilmiştir. Cumhuriyetten sonra "mahallî, lokal" gibi manalar için kullanılmıştır (Doğan, 2018). Diğer taraftan "otokton" kavramının Türkçe'de Arapça kökenli bir yerde oturanlar, sakinler anlamında "sekene" ile karşılandığı görülmektedir (Candar, 1935; Dağlıoğlu, 1935).

Her ne kadar Fransızca autochtone kelimesi "yerli" olarak Türkçe'de karşılık bulsa da bizzat Fransızca kelimenin Türkçe yazılışıyla "otokton"un Osmanlı devletinin son dönemleri ve Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana kullanıldığı görülmektedir. Örneğin 1930 tarihli "Türk Tarihinin Anahatları" adlı kitapta "Daha iyi iklimler aramaya çıkan Türkler ayrıldıkları sahalara nazaran en elverişli gördükleri yolları tutarak medeniyetlerinin tohumları ile birlikte dört bucağa yayıldılar... Boş buldukları sahalarda ise beğendikleri yerlere yerleşerek

oralarnın otokton ahalisi oldular.” (Türk Tarihi Heyeti, [TTH], 1930, s.50) denilerek bir bölgeye ilk yerleşen anlamında kullanılmıştır. Bu kullanımın günümüze kadar devam ettiğini söylemek mümkündür. Buna karşın yerlilik ise bugün daha çok millilik ile beraber kullanılan bir kavram olmuştur.

Batı kökenli olan “otokton” kavramın kökenine bakıldığında ise kökeninin uzun bir geçmişe sahip olduğu görülecektir (Geschiere, 2009). Otoktonluk kavramı ve onunla benzer kullanımlara sahip yerli kavramının izleri Klasik Yunan tarihinde bulunabilir. “Otoktonluk”, ‘öz’ ve ‘toprak’ anlamına gelir. ‘Yerli’, kelimenin tam anlamıyla ‘içeride doğmuş’ anlamına gelir ve klasik Yunanca’da ‘evin içinde doğmuş’ anlamına gelir.” (Ceuppens ve Geschiere, 2005). Bununla birlikte Atinalılar için otoktonluk “topraktan doğmuş/sprung from the earth” anlamındaki “eski zamanlardan beri bir yerde yaşamayı” ifade etmektedir. Bu kavram Atina ideolojisiyle ilişkili olarak kullanılmıştır. Buna göre en mütevazı Atinalı yurttaş dahi yurttaş olmayandan üstündür (Rosivach, 1987).

“Otokton”un günümüzdeki kavramsallaştırılmasına bakıldığında Atina ideolojisiyle benzeşen tanımları görmek mümkündür. Örneğin bir tanımda otokton/otoktoni, “bir yerin asıl sakinlerine ait olduğu ve bu nedenle daha fazla hak sahibi olduğu inancıdır”. Dolayısıyla otoktonluk bir bölgeyi ilk işgal eden olma duygusuyla şekillenir. Bölgeyi ilk işgal eden olma duygusu mülkiyet duygusu ve bölgeyi yeni gelenlere karşı koruma duygusunu beraberinde getirir (Martinovic ve Verkuyten, 2013). Geschiere (2009) otokton için topraktan doğan vurgusunu “born from the soil” yapar. Diğer tanımlarda da bölgenin ilk sakinleri ile bölgeye daha sonra gelenler arasında haklar bağlamında bir sınır çizilmektedir. Böylesi bir sınır, etnikleştirilmiş bir kimlik olarak otoktonluk inancıyla bir araya gelir (Mepschen, 2019).

Otoktonluk kavramının yukarıdaki tanımlarına bakıldığında kavramın çoğu zaman “yerli” kavramıyla birlikte ele alındığı görülmektedir. Çünkü “yerlilik/indigeneity” ve “otoktonluk/autochthony” kavramları birbirinden farklı olduğu kadar birbiriyle ilişkili (Pelican, 2009) çoğu zaman eş anlamlı (Gausset vd., 2011) ya da birbirlerinin başka bir versiyonu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, otokton kavramının tanımı ve nasıl gerçekleştiği tartışmalıdır (Zenker, 2011). Bu iki terim primo-işgalciliğe, kültürel özgüllüğe ve belli haklara vurgu yapar. Otoktonluk bir bölgenin kaderini tayin etme ve kültürel özgünlüğünü koruma ile ilgilidir. Bununla birlikte antropologlar iki kavramı farklı kullanma eğilimindedir. Buna göre yerli kavramı göçebe toplumları, avcı toplayıcıları ve kabile halkları için kullanılır. Ayrıca Avustralya Aborjinleri gibi sömürgecilerden önce bölgede yaşayan halkları anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Gausset vd., 2011). Bununla birlikte sömürge sonrası özgürlük

hareketlerine karışan halklar, kabile ve yerli olarak değerlendirilmek yerine etnik azınlık olarak değerlendirilmiştir (Eriksen, 2004). International Labour Organization'a (ILO) göre yerli halk, kabile halkları, kültürleriyle ulusal topluluktan ayrılmış topluluklardır. Bir bölgede yaşayan ve ulusal topluluktan ayrılmış halklardır. Bu halklar yaşadıkları bölge fetih, sömürgeleştirme gibi ülke sınırlarının oluşturulmasından önce o bölgede yaşamış veya onların soyundan gelenlerdir. Bu tanımda kabile ve yarı kabile vurgusu vardır (ILO, 1989). Buna rağmen yerli halk kavramı tartışmalıdır (Eriksen, 2004). Diğer taraftan otokton daha çok tarım ve endüstri toplumlarına yönelik kullanılır. Otokton, sözü edilen toplumlarda göçmenlere karşı güç ve kültürlerini korumaya dair inançları ifade eder. Denilebilir ki bu kavram içinde kendi haklarını tehdit eden bir öteki olarak göçmenler vardır (Gausset vd., 2011). Söz konusu alanyazından hareketle özetleyici bir tanım yapılacak olursa, bir bölgeye ilk yerleşen ya da önce gelen halklara otokton halk; bu halkların kendilerini sonradan gelenlere göre imtiyazlı ve ayrıcalıklı olduğunu düşünmelerine ise otoktonluk inançları denilebilir.

Otokton kavramının tanımından sonra bu kavramın yükselişinden bahsedilebilir. Otokton kavramının ilk yükselişi milli devletlerin yükselişiyle beraber olmuştur. Çünkü millî devletlerde yaşayan halklar yaşadıkları topraklara duygusal bağ ile birlikte vatandaş statüsüyle kolektif bir sahiplik inancı geliştirmişlerdir. Dolayısıyla mekân, otantiklik ve otoktonluk gibi unsurlar bir araya gelmiştir. Böylelikle önceleri yalnız bir toprak parçası, millet denilen kimliğin sahipliğini, mülkiyetini ve geçmişini içeren vatana dönüşmüştür. Bu durumda millet vatanın önceki ve sonraki sahipleridir. Başka bir ifadeyle milli devlet mantığıyla bu mekânda otoktonluk iddiaları ileri sürülmüştür. Böyle bir iddia, "Burada önce kim vardı?" sorusunu beraberinde getirmiştir (Durgun, 2013). Denilebilir ki milli devletler ve sonrasında kadimlik ve otoktonluk vatan toprağına meşruiyet kazandıran temel unsurlardır. Nitekim Birinci Dünya Savaşı ve daha sonra Yunanlılar gibi milletlerin Anadolu'nun otokton halkı olduklarını iddia ederek Anadolu topraklarından hak iddia etmesi böylesi bir durumu ifade eder. Buna karşılıklı ilmi metotlardan taviz verilmeden "Türk Tarih Tezi"yle Türk tarihinin Selçuklu ve Osmanlı devleti değil de Hitlere kadar götürülmesi bir ölçüde kadimlik ve otoktonluk iddialarına cevaptır (Akurgal, 1956). Sonuç itibarıyla otoktonluk millî devletlerin vatan dedikleri toprak parçasına olan sahipliğine bir meşruiyet kaynağı olmuştur. Ya da on dokuzuncu yüzyıldan Birinci Dünya Savaşı'na kadar daha saldırgan ve yayılcı devletlerin yeni toprak talepleri için bir meşruiyet kaynağını ifade etmiştir.

Otokton kavramının ikinci yükselişi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra olmuştur. Nitekim Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kuruluşların oluşması, sömürgeciliğin

sona ermesi ve milli devletlerin sınırlarının kabul edilmesiyle birlikte otoktonluk kavramının yayılcı ve politik kullanımı giderek azalmıştır. Ancak 1989 Berlin Duvarı'nın çöküşü ve Sovyetlerin yıkılması üzerine George H. W. Bush tarafından kozmopolitliğe dayanan 'Yeni Dünya Düzeni' duyurulmuştur (Geschiere, 2009). Akabinde küreselleşmeyle birlikte otoktonluk ve yerlilik kavramlarının önemi tekrar hız kazanmıştır (Zenker, 2011). Zira Dünya üzerinde zorunlu nedenlerle geniş insan kitlelerinin farklı coğrafyalara hareketlilikleri sığınmacı, mülteci vb. statülerle giderek artmaktadır. Görülüyor ki dünyanın farklı bölgelerinde otoktonluk yeniden yükselen bir kavram olmuştur (Geschiere, 2009). Özellikle Avrupa'da göçmenlere ya da başka bir ifadeyle yeni gelenlere karşı kolektif tepkiler gelişmiştir. Kolektif tepkilere otoktonluk inançları hem kaynak olmuş hem de kolektif tepkilerin bir anlamda meşrulaşmasını sağlamıştır. Nitekim anılan kolektif tepkilerin başat amaçlarından biri "yeni gelenlerin bizim olan toprakları işgal etmesini engelleme" dir (López vd., 2019). Bir başka örnekte Hollanda'da göçmen karşıtı politik hareketlerin yükselişiyle göçmenlerin kültürel ötekiler haline dönüştüğü gözlemlenmiştir. Bu yükselişle gözlemlenen diğer bir değişken otoktonluk inançlarıdır. Buna göre soy ve kültürel olarak o topraktan doğanlar otokton ve sonradan gelenler allokton olarak ikiye ayrılmıştır (Mepschen, 2016). Dolayısıyla Avrupa'ya yeni gelen farklı kültürlerle karşı tepkilerin anlaşılması için araştırmacılar dikkatlerini otoktonluk kavramına çevirmiştir (López vd., 2019).

Türkiye dünyada farklı statülerle kitlesel göçlere ev sahipliği yapan ülkelerden biri olmasına rağmen, ulusal alanyazında 'otoktonluk' inançlarını ölçen bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bununla birlikte "biz" duygusunun ifadesi olan kolektif kimliği inceleyen pek çok araştırma vardır. Ancak "bizim" in ifadesi olan kolektif mülkiyet inancına yönelik yapılan araştırmalar çok sınırlıdır (Verkuyten ve Martinovic, 2017). Yurtiçi alanyazında ise konuya ilişkin araştırmalara rastlanılmamıştır. Söz konusu araştırmada yurtiçi yazında belirten boşluğu gidermek ve göçe ilişkin yapılacak pek çok araştırmaya kapı aralanmasını sağlamak amacıyla Martinovic ve Verkuyten (2013) tarafından geliştirilen ölçeğin Türk kültürüne adaptasyonu yapılacaktır. Üstelik yurtdışı yazında da ölçeğin açıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerini inceleyen araştırmalarda bir boşluk görülmektedir. Bu kapsamda ölçeğin açıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin yapılması yurtdışı yazın için de önemli katkı sağlayacaktır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Bu araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Temel çalışma açılımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizinden oluşmaktadır. Açılımlayıcı faktör analizi için araştırma grubu yaşları 18-36 ($\bar{x}=22,18$) arasında değişen üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır (n=209). Bir kişi AFA uygulamasına katılmak istememiştir. AFA uygulamasına katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri hazırlık sınıfı ve doktora düzeyi arasında değişmektedir (Hazırlık sınıfı n=1 birinci sınıf n=48; ikinci sınıf n=36; üçüncü sınıf n=53; dördüncü sınıf n=55; yüksek lisans n=12; doktora n=4). İlk uygulamaya katılanların 136'sı (% 65,1) kadın ve 73'ü (% 34,9) erkektir. On üç farklı fakülteden katılım sağlayan öğrencilerin büyük çoğunluğunu eğitim fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır (% 86,1).

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için araştırma grubu yaşları 18-38 ($\bar{x}=22,60$) arasında değişen üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır (n=324). Üç kişi DFA uygulamasına katılmak istememiştir. DFA uygulamasına katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri birinci sınıf ve doktora düzeyi arasında değişmektedir (Birinci sınıf n=38; ikinci sınıf n=28; üçüncü sınıf n=122; dördüncü sınıf n=116; yüksek lisans n=14; doktora n=6) katılmıştır. İkinci uygulamaya katılanların 223'ü (% 68,8) kadın ve 101'i (% 31,2) erkektir. On üç farklı fakülteden katılım sağlayan öğrencilerin yine büyük çoğunluğunu eğitim fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır (% 69,4).

Veri Toplama Araçları

Otoktonluk Ölçeği: Martinovic ve Verkuyten (2013) tarafından geliştirilen "Otoktonluk İnançları Ölçeği" likert türde dört (4) maddeden müteşekkildir (Smeeks, 2014). Ölçek maddeleri, ekte sunulmuştur. Ölçek, otoktonluk onayını ölçmektedir. Dolayısıyla ölçekten alınan yüksek puan otoktonluk inançlarının yüksekliğini ifade etmektedir (Martinovic ve Verkuyten, 2013). Ölçeğin Cronbach's alpha güvenirlik katsayısı .94'tür. Smeekes (2014) çalışmasında $\alpha = .89$ olarak bulunmuştur. López vd., (2019) toplam örnekleminde .94 bulunmuş, ülkeler arasında ise 0.92 -0.95 arasında değişen bir sonuç elde edilmiştir.

İşlem

Araştırmada öncelikle Martinovic ve Verkuyten (2013) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlanması için gerekli izin alınmıştır. Akabinde araştırmanın yapılabilmesi için gerekli etik izni alınmıştır (Fırat Üniversitesi Etik Kurulu 23.11.2021 tarihli ve 23/4 numaralı karar). Anılan ölçeğin, yedi uzman (1 Psikolog, 1 Halk bilimci, 2 Türk dili uzmanı, 1 Tarihçi ve 2 İngilizce eğitimcisi) tarafından bağımsız olarak Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Daha sonra İngilizcede

uzman başka bir uzmandan dilsel eşdeğerliğine ilişkin değerlendirme alınmıştır. Alınan olumlu değerlendirmeden sonra ölçek çevrimiçi ortamda üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Ölçeğin cevaplama süresi ortalama 3 dakika sürmüştür. Elde edilen verilere açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada uygulamalardan elde edilen verilerin açımlayıcı faktör analizi SPSS 23 ile yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde AMOS 22 programı kullanılmıştır. Ölçek verileri çevrimiçi ortamda cevaplanmamış madde olmasına izin vermediği için veri setinde eksik veri oluşmamıştır. Açımlayıcı faktör analizi için öncelikle verilerin uygunluğuna bakılmıştır. Uygunluk Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testinin anlamlılık derecesi ile test edilmiştir. Ölçeğin faktör yapısına bakıldıktan sonra doğrulayıcı faktör analizi ile faktör yapısı sınanmıştır. Kabul noktasını betimleyecek olan kritik değerler olarak; $\chi^2/sd < 5$; CFI, NFI ve NNFI $\geq .90$; GFI, AGFI $\geq .85$ ve RMSEA $\leq .80$ kabul edilmiştir (Karagöz, 2019; Schumacker ve Lomax, 2004; Kline, 2019). Cronbach Alpa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin güvenilirliğini test etmek için kullanılan güvenilirlik yöntemidir.

BULGULAR VE YORUM

Ölçek maddelerinin Türkçeye uyarlanmasından sonra elde edilen verilere açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Veri setinde kayıp veri bulunmamaktadır.

Açımlayıcı Faktör Analizi

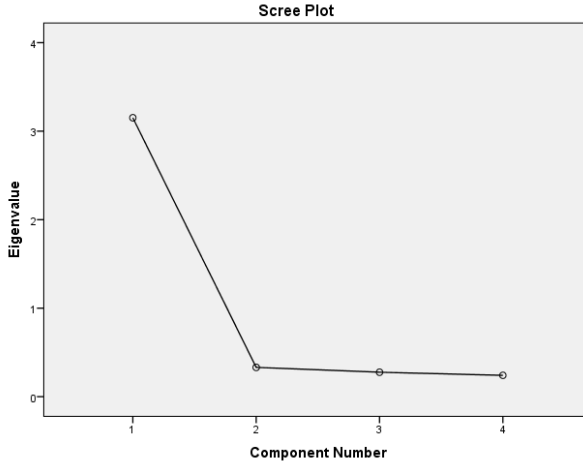
AFA için kolayda örneklem tekniği ile seçilen 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde devlet üniversitelerinde öğrenim gören 209 üniversite öğrencisi katılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi Temel Eksen yöntemi (Principal Axis Factoring) ile yapılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) .85 değeri örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir. Anlamlı bulunan Bartlett's testi sonucu ise [$\chi^2 = 548.747$; $p=.000 < 0.001$] verilerin çoklu normal dağıldığını göstermiştir (Seçer, 2015). OİÖ'ye ilişkin varyans oranları Tablo 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1

Otoktonluk İnanç Ölçeğini Açıklanan Varyans Oranları

	Özdeğer	Varyans (%)	Yığılmalı Varyans (%)
Otoktonluk İnançları	3,15	78,78	78,78

Tablo 1’de görüldüğü gibi, öz değeri 3,15 olan tek faktörün açıkladığı toplam varyans oranı % 78,78’dir Açıklanan toplam varyans göz önünde bulundurulduğunda, ölçeğin faktör yapısının çok güçlü olduğu düşünülebilir (Seçer, 2015; Büyüköztürk, 2012; Tavşancıl, 2002). OİÖ’nün tek faktörlü yapısını gösteren yamaç birikinti grafiği (Scree plot) Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Modele İlişkin Yamaç Çizgi Grafiği

Şekil 1.’e göre yamaç çizgi grafiğine (Scree Plot) ikinci faktörden sonra yatay bir seyir izlemiştir. Bu durum ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu desteklemektedir. Ölçekte elde edilen maddelerin faktör yükleri aşağıdaki Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2’ e göre ölçekte en düşük faktör yükü .87, en yüksek faktör yükünün ise .90’dır. Elde edilen değerler Otoktonluk İnançları Ölçeği’nin açımlayıcı faktör analizi kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Nihai olarak açımlayıcı faktör analizinden elde edilen veriler, “Otoktonluk İnançları Ölçeği”nin dört maddeli tek boyutlu yapısının Türkçe versiyonunda da sağlandığını göstermektedir. Ayrıca OİÖ’nün iç tutarlık katsayısı Cronbach alpha değeri, .91’dir. Bu değer ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Seçer, 2015).

Tablo 2
Otoktonluk İnançları Ölçeğinin Madde Faktör Yükleri

Madde	N	Faktör Yüğü	Ort	Ss
1	209	.87	5.54	1.64
2	209	.90	5.53	1.68
3	209	.89	5.30	1.79
4	209	.89	4.91	1.78

Ayrıca ölçekteki maddelerin eşkökenlilik değeri, Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3
Otoktonluk İnançları Ölçek Maddelerine İlişkin Eşkökenlilik Değeri

Madde	Eşkökenlilik değeri
1	.75
2	.82
3	.80
4	.80

Tablo 3'te görüleceği üzere her bir maddenin sahip eş kökenlilik değeri yeterli düzeydedir (Seçer, 2015). Bununla birlikte araştırmaya katılanların otoktonluk inanç düzeyleri yüksektir ($\bar{x}=5.32$)

Doğrulayıcı Faktör Analizi

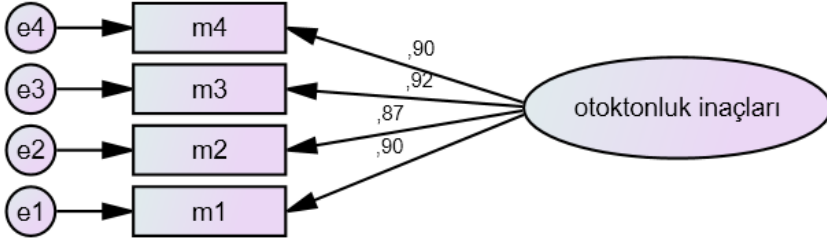
OİÖ'nin dört maddeden oluşan tek faktörlü modelini doğrulamak için ayrı bir örnekleme ($n=324$) doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi yapmadan önce analizin varsayımları test edilmiştir. İlk olarak çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değeri, çok değişkenli basıklık değeri için kritik oran değeri (critical ratio, CR) incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4
Verilerin Tek Değişkenli ve Çok Değişkenli Normalliğine İlişkin Bulgular

Değişken	Çarpıklık	Basıklık	Kritik oran (CR)
Madde 1	-,884	-,342	-1,257
Madde 2	-,721	-,566	-2,079
Madde 3	-,658	-,693	-2,548
Madde 4	-,320	-1,011	-3,714
Çok Değişkenli			9,107

Tablo 4'e göre çarpıklık değerleri -,884 ile -,320; basıklık değerleri -1,011 ile -,342 arasındadır. Dolayısıyla araştırma verilerinin tek değişkenli normallik varsayımını sağladığı söylenebilir (Tabachnick ve Fidell, 2007; Seçer, 2005). Diğer taraftan kritik oran değeri (c.r.=9,107) 10'dan küçük olduğu için çok değişkenli normalliğin problemlili olmadığı düşünülebilir (Kline, 2019; Karagöz, 2019). Bu bağlamda veri setinin hem tek değişkenli hem de çok değişkenli normallik varsayımını sağladığı görülmektedir. Gerekli varsayımlar sınıandıktan sonra yapılan doğrulayıcı faktör analizi aşağıdaki Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2: OİÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

Şekil 2'de görüleceği üzere yapılan doğrulayıcı faktör analizi ölçeğin tek faktörlü yapısının doğrulandığını göstermektedir ($\chi^2/df=2.51$; $CFI=.99$; $NFI=.99$; $NNFI=.99$; $GFI=.99$; $AGFI= .96$; $RMSEA=.06$) (Karagöz, 2019; Schumacker ve Lomax, 2004; Kline, 2019). Şekildeki path diagramında görüleceği üzere örtük değişken ile gözlenen değişkenler arasındaki ilişkiler .87 ile .92 arasında değişmektedir. Diğer taraftan doğrulayıcı faktör uygulamasında ölçeğin iç tutarlık katsayısı Cronbach alpha değeri, .94'dır (n=324).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, öncelikle otoktonluk ve onunla ilişkili bir kavram olarak yerlilik kavramı kavramsal olarak tartışılmıştır. Otokton kavramı kavramsal düzeyde tartışıldıktan sonra "Otoktonluk İnançları Ölçeği" Türkçeye uyarlanarak ölçeğin psikometrik özellikleri test edilmiştir. Öncelikle söz konusu ölçek Türkçeye çevrilmiştir. Akabinde araştırmacı tarafından toplanan veriler ile ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak modelin uyumu için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler "Otoktonluk İnançları Ölçeği"nin özgün hali gibi tek faktörlü bir yapıyı gösterdiğini ortaya koymuştur.

Otoktonluk kavramı, tarih, antropoloji, sosyal psikoloji gibi pek çok disiplin için önemli bir kavramdır. Bununla birlikte otokton kavramı gerek

Osmanlı gerekse Cumhuriyet aydınının gündeminde olmuş bir kavramdır. Aslında otoktonluk iddiaları Birinci Dünya Savaşı öncesi daha çok yayılmacı politikalara bağlı olarak toprak talepleri için kullanılmıştır. İki büyük dünya savaşı ve sömürgeciliğin sona ermesinden sonra genel itibariyle ulusal sınırlar belirlenmiş, kavramın yayılmacı kullanımı düşüşe geçmiştir. Ancak son otuz yılda dünya üzerinde artan kitlesel hareketlilik ve göç olgusu bu kavramı farklı bir konjoktürde çok geçmeden geri getirmiştir. Bu kez kavram ülkenin ilk sakinleri ile göç ile o ülkeye yerleşenler arasındaki haklar bağlamındaki sınırı ifade eder olmuştur. Özellikle Avrupa'ya artan göç hareketleriyle ülke sakinlerinin kolektif psikolojisi olan otoktonluk inancı göç araştırmalarının merkezine oturmuştur. Türkiye dünyada farklı statülerle göç hareketlerine en çok maruz kalan ülke olmasına rağmen göç araştırmalarında bir değişken olarak otoktonluk inancıyla ilişkili yapılan çalışmalarda büyük bir boşluk vardır. Bu bağlamda araştırmanın söz konusu alana büyük bir katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

Nitekim otoktonluk inançlarının milli kimlik, etnik ve sivil aidiyet gibi pek çok değişkenle ilişkileri ortaya konmuştur (Martinovic ve Verkuyten, 2013). Yine antropologlar otoktonluk ile birlikte yerlilik kavramına büyük ilgi göstermektedir (Hodgson, 2002; Gausset vd., 2011). Eğitim, tarih ve tarih ders kitabı araştırmalarında Türk Tarih Tezi kapsamındaki akademik araştırmaların arka planındaki konu otoktonluk olmuştur (Akbayrak, 2009; Alaca, 2017). Dolayısıyla Türkçeye uyarlanan "Otoktonluk İnançları Ölçeği"nin bahsedilen tüm disiplinlerde yapılacak yeni çalışmalara kapı aralayacağı hem yurtiçi hem de yurtdışı yazına önemli katkı sağlayacağı düşünülebilir. Araştırmada bireylerin otoktonluk inançlarını ölçen "Otoktonluk İnançları Ölçeği"nin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir olduğu kanıtlanmış ve pek çok disiplini ilgilendiren bu ölçek alanyazına kazandırılmıştır. Söz konusu ölçeğin, sosyal psikoloji alanında ve özellikle göç ve toplumsal kaygı araştırmalarında kullanılması önerilmektedir. Yine eğitim araştırmalarında, politik psikoloji ve antropoloji alanlarında kullanılması da önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

Akbayrak, H. (2009). *Milletin Tarihinden Ulusun Tarihine-İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Kurumsal Tarih Çalışmaları*. Kitabevi.

Akurgal, E. (1956). Tarih ilmi ve Atatürk. *Belleten*, XX(80), 571-584.

- Alaca, E. (2017). Cumhuriyet dönemi lise tarih ders kitapları üzerine bir değerlendirme. *International Online Journal of Educational Sciences* 9(4), 988-1007. <https://doi.org/10.15345/iojes.2017.04.008>
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Akademi.
- Candar, A. (1935). *Ege havalisinde: Sardes, Larisse, Yıldıztepe, İzmir*. Ulus Basımevi.
- Ceuppens, B., & Geschiere, P. (2005). Autochthony: Local or global? New modes in the struggle over citizenship and belonging in Africa and Europe. *Annual Review of Anthropology*, 34, 385–407.
- Dağlıoğlu, H. T. (1935, 2 Haziran). *Sardes - Larisse - Yıldıztepe – İzmir*. Ulus Gazetesi.
- Doğan, D. M. (2018). Millilikten yerliliğe, mahallilikten yerelliğe: Yakın dönemde düşünce, edebiyat ve sanat kavram dünyalarının teşekkülü. *Türk Düşüncesinde Yerlilik ve Millilik Sempozyumu 12- 13 Nisan 2018* içinde (s. 17-26). Çanakkale.
- Durgun, S. (2013). Siyasi tarih ve mekân. *A. Haluk Ülman'a Armağan* içinde (ss.11-25). Gökhan Erdem, (Ed.). Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Eriksen, T. H. (2004). *Etnisite ve Milliyetçilik-Antropolojik bir Bakış*. (Çev. Ekin Uşaklı). Avesta
- Gausset, Q., Knrick, J., & Gibb, R. (2011). Indigeneity and autochthony: A couple of false twins? *Social Anthropology*, 19, 135–142.
- Geschiere, P. (2009). *The Perils of Belonging: Autochthony, Citizenship, and Exclusion in Africa and Europe*. University of Chicago Press.
- Hodgson, D. L. (2002). Introduction: Comparative perspectives on the indigenous rights movement in Africa and the Americas. *American Anthropologist*, 104(4), 1037-1049.
- International Labour Organization, (1989). Indigenous and tribal peoples convention, article 1 (No.169). https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C169#A1.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS AMOS Meta Uygulamalı İstatistiksel Analizler*. Nobel
- Kline, R.B. (2019). *Yapısal Eşitlik Modellemesinin İlkeleri ve Uygulaması*. Nobel.

- López, P. H., Martinović, B., Bobowik, M., Chryssochoou, X., Cichocka, A., Ernst-Vintila, A., ... & Žeželj, I. (2019). Support for collective action against refugees: The role of national, European, and global identifications, and autochthony beliefs. *European Journal of Social Psychology*, 49(7), 1439-1455. 10.1002/ejsp.2608
- Martinovic, B., & Verkuyten, M. (2013). We were here first, so we determine the rules of the game': Autochthony and prejudice towards out-groups. *European Journal of Social Psychology*, 43, 637–647.
- Mepschen, P. (2016). *Everyday Autochthony. Difference, Discontent and the Politics of Home in Amsterdam*. Ph. D. Dissertation, University of Amsterdam.
- Mepschen, P. (2019). A discourse of displacement: Super-diversity, urban citizenship, and the politics of autochthony in Amsterdam. *Ethnic and Racial Studies*, 42(1), 71-88. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1406967>
- Pelican, M. (2009). Complexities of indigeneity and autochthony: An African example. *American Ethnologist*, 36(1), 52-65. <https://doi.org/10.1111/j.1548-1425.2008.01109.x>
- Rosivach, V. J. (1987). Autochthony and the Athenians. *The Classical Quarterly*, 37(2), 294-306.
- Schumacker, R.E., & Lomax, R. G. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modelling*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci*. Anı yayınları.
- Smeekes, A. N. (2014). *The Presence of The Past. Historical Rooting of National Identity and Current Group Dynamics*. Utrecht University.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics*. Allyn & Bacon.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Nobel.
- Türk Dil Kurumu (1988). *Türkçe Sözlük 2*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Türk Tarihi Heyeti, (1930). *Türk Tarihinin Ana Hatları*. Devlet Matbaası.
- Verkuyten, M., & Martinovic, B. (2017). Collective psychological ownership and intergroup relations. *Perspectives on Psychological Science*, 12, 1021–1039. <https://doi.org/10.1177/1745691617706514>

Zenker, O. (2011). Autochthony, ethnicity, indigeneity and nationalism: Timehonouring and state-oriented modes of rooting individual-territory-group triads in a globalizing world. *Critique of Anthropology*, 31(1) 63–81. <https://doi.org/10.1177/0308275X10393438>

EK - Otoktonluk İnançları Ölçeği

Her ülke asıl sakinlerine aittir
Bir ülkenin asıl sakinleri, yeni gelenlerden daha fazla hak sahibidir.
Bir ülkenin asıl sakinleri, oyunun kurallarını belirleme konusunda en fazla hakka sahiptir.
' <i>Önce biz buradaydık</i> ', bir ülkede olup bitenlere kimin karar vereceğini belirleyen önemli bir ilkedir.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: Although Turkey is one of the countries that host mass migrations with different statuses in the world, there is no measurement tool in the national literature that measures autochthony beliefs. Many studies examine the collective identity, which is the expression of the "we" feeling. However, research on the belief in collective ownership, which is the expression of "our," is very limited (Verkuyten & Martinovic, 2017). In the national literature, there were no studies on the subject. In this research, the scale developed by Martinovic and Verkuyten (2013) will be adapted to Turkish culture to fill the gap in the national literature and open the door to many research on migration and related areas. Moreover, there is a gap in the studies examining the exploratory and confirmatory factor analyses of the scale in the foreign literature as well. In this context, the exploratory and confirmatory factor analysis of the scale will also significantly contribute to the foreign literature.

Method: The convenience sampling method was used in the current study. The essential study consists of exploratory and confirmatory factor analysis. For the exploratory factor analysis, the research group consisted of university students (n=209) aged between 18-36 (\bar{x} =22.18). For the confirmatory factor analysis (CFA), the research group consisted of university students (n=324) aged between 18-38 (\bar{x} =22.60). The exploratory factor analysis of the data obtained from the

samples in the study was conducted with SPSS 23. AMOS 22 software program was used in confirmatory factor analysis.

Findings: Exploratory factor analysis was performed using the Principal Axis Factoring method. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) value of .85 indicates a sufficient sample size. Barlett's test result was significant [$\chi^2 = 548,747$; $p=.000 < 0.001$]. This result showed that the multivariate normality assumption was met. As a result of the exploratory factor analysis, the rate of total variance explained by a single factor with an eigenvalue of 3.15 was found to be 78.78%. The lowest factor load on the scale was .87, and the highest was .90. In the exploratory factor analysis, the Cronbach alpha value of the internal consistency coefficient of the "Autochthony Beliefs Scale" was .91. When considering the total variance, it can be thought that the scale's factor structure is very strong. Confirmatory factor analysis shows that the single-factor structure of the scale was confirmed. The relationships between the latent variable and the observed variables ranged from .87 to .92. On the other hand, in the confirmatory factor, the Cronbach alpha value of the scale's internal consistency coefficient was .94. (n=324).

Conclusion and Discussion: If a brief definition of autochthony and related concepts are made based on the literature, it can be said that the people who settled in a region first or came first are autochthonous people; the belief of these peoples that they think that they are privileged compared to later arrivals can be called autochthony beliefs. The analysis revealed that the "Autochthony Beliefs Scale" showed a single-factor structure like its original version. The concept of autochthony is important for many disciplines such as history, anthropology, and social psychology. The autochthon was a concept that has been on the agenda of both Ottoman and Republican intellectuals. In fact, the claims of autochthony were used for territorial claims due to expansionist policies before the First World War. After the two great world wars and the end of colonialism, national borders were determined in general, and the expansionist use of the concept began to decline. However, the mass mobility and migration phenomenon, which has increased in the last thirty years, has brought this concept back in a different conjuncture. In the research, the "Autochthony Belief Scale," which measures the individuals' beliefs about autochthony, has been proven valid and reliable in Turkish culture, and this scale, which concerns many disciplines, will be contributed to the related literature.